

Stockholm den 26 oktober 2021

R-2021/1348

Till Justitiedepartementet

Ju2021/02514

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 2 juli 2021 beretts tillfälle att avge yttrande över betänkandet Nya regler om utländska föräldraskap och adoption i vissa fall (SOU 2021:56).

Sammanfattning

Synpunkterna i detta yttrande behandlar enbart de förslag som tas upp i utredningens betänkande. Advokatsamfundet vill dock inledningsvis lyfta frågan om inte lagstiftaren bör företa en kompletterande utredning rörande själva kärnfrågan, dvs. surrogatmoderskap i sig.

I Sverige betraktas alltså den kvinna som föder barnet såsom mamma, *mater est-principen*. I surrogatarrangemang i flertalet andra länder betraktas emellertid inte föderskan/surrogatmamman som biologisk moder. I stället är det den kvinna som i sammanhanget är "beställare" som betraktas som moder i surrogatarrangemanget. Denna grundläggande fråga är inte föremål för några nya förslag i det nu aktuella betänkandet. Ett eventuellt frångående av principen är givetvis också förenat med svåra överväganden, men med anledning av ökad globalisering, fri rörlighet och utifrån ett barnperspektiv, samt då surrogatmoderskap synes öka såväl i Sverige som utanför landets gränser, bör frågan enligt Advokatsamfundets uppfattning utredas på nytt. Att olika rättsordningar utgår från olika principer kan medföra icke-önskvärda följder, framförallt för barnet.

Vad gäller de förslag som lämnas i betänkandet har Advokatsamfundet i huvudsak ingen erinran mot dessa med undantag för de synpunkter och förslag till tillägg som följer nedan.

Synpunkter

Betänkandet ska särskilt beakta jämställdhets- och barnperspektivet. Trots detta kan det noteras att förslaget brister i fråga om likabehandling mellan kvinnor och män.

För en tilltänkt fader räcker det med att han blir bekräftad som fader i och med att han donerar spermier i surrogatarrangemanget, se 3 a § och 5 § lagen (1985:367) om internationella faderskapsfrågor. Däremot är den tilltänkta modern helt beroende av faderns samtycke och måste genomgå en adoptionsutredning och även bli bedömd som lämplig som förälder, oavsett om hon har donerat sina egna ägg till surrogatmodern eller inte.

De utländska surrogatarrangemangen innefattar ofta att den tilltänka modern/beställaren har donerat egna ägg att sättas in i surrogatmodern, vilket kan likställas med att den tilltänkta fadern donerar spermier.

Trots detta finns det inget motsvarande faderskapsbekaftelsen för den tilltänkta modern. Kvinnan måste genomgå en adoption med lämplighetsprövning när barnet väl kommer till Sverige. Förutsättningarna för män och kvinnor är således inte jämlika i detta avseende.

Problematiken kring just denna fråga lyfts även i professor Michael Hellners särskilda yttrande i betänkandet där han uppmärksammar att det finns en risk att denna del i förslaget strider mot innehållet i artikel 14 EKMR, dvs. diskriminering på grund av kön. Advokatsamfundet delar denna farhåga.

Att bekräftelse av den genetiska modern kan ske på samma sätt som för en biologisk fader skulle även förhindra att det skapas en maktobalans mellan de tilltänkta föräldrarna i ett surrogatarrangemang. Advokatsamfundet förordar att en reglering med den innebörden övervägs.

Maktobalansen riskerar i sin tur att bli problematisk även ur barnperspektivet eftersom ett barn har rätt till både sin mor och sin far, men där den genetiska fadern har en juridisk fördel i förhållande till den tilltänkta modern. Det kan i värsta fall utnyttjas

mot henne i ett senare adoptionsförfarande. Att en sådan problematik och även ovisshet överhuvudtaget skulle kunna uppstå kan inte vara förenligt med barnets bästa, något som alltid ska beaktas av lagstiftaren.

Advokatsamfundet noterar även att det råder viss oklarhet kring hur kravet på att den tilltänkta modern ska vara bosatt utan avbrott i åtminstone ett år i ”*samband med barnets födelse*” i det land där surrogatmodern är bosatt ska tillämpas (2 c § och 7 a § i förslaget till lag om föräldraskap i internationella situationer). Samma formulering har använts för den tilltänkta fadern enligt 7 a §. Här bör förtydligas vad som avses med ”*i samband med*” eftersom det inte är helt tydligt när det anses att ettårsfristen påbörjas och avslutas. Vidare är det Advokatsamfundets uppfattning att det bör övervägas en möjlighet till undantag för kravet på bosättning i surrogatlandet (om ett sådant krav överhuvudtaget ska ställas).

En annan potentiell problematik riskerar att uppkomma i förhållande till den växande gruppen utlandssvenskar, dvs. tilltänkta svenska föräldrar som bor i utlandet. Om den stat där utlandssvenskarna bor inte tillämpar ettårskravet kan en situation uppstå där såväl hemvistlandet som surrogatlandet godkänner föräldraskapet, men att Sverige inte kommer att erkänna föräldraskapet. Detta vore givetvis djupt olyckligt för barnet och föräldrarna. Advokatsamfundet menar att även denna situation behöver ses över och klargöras.

För att belysa problematiken ges följande praktiska exempel. Ett svenskt gift par, man och kvinna, bosatt i England översänder spermier från mannen och donerade ägg från kvinnan, till surrogatmodern som har hemvist i Kalifornien, USA. England har inte ettårskrav på bosättning i USA för den tilltänkta modern. Det engelska rättssystemet, som inte har ett ettårskrav på bosättning, godkänner och erkänner de önskande föräldrarna och de är enligt det engelska synsättet erkända som de rättsliga föräldrarna. Detta är de även i USA. Familjen bestämmer sig för att flytta till Sverige med barnet. I denna situation är det återigen endast den biologiska modern som tvingas genomgå en svensk adoptionsprocess för att få samma rättsliga ställning som i England och USA. Innan adoptionen är godkänd saknar dessutom barnet en moder i juridisk mening i Sverige.

Möjligen skulle det vara lämpligt att lagtexten kompletterades med formuleringen ”eller erkänts i den stat där hon hade hemvist” för att lösa frågan.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Mia Edwall Insulander